

Světová metropole pod Pálavou

Snad každý z nás kdysi četl nebo alespoň zná klasické dílo spisovatele Eduarda Štorcha *Lovci mamutů*. Částečně se odehrává v místech, která jsou už několik let krajem mého

srdce (a přiznávám, že i chuťových buněk), tedy v Pavlovských vrších, obecně zvaných Pálava. V letošním létě jsme se tam po pětileté přestávce opět vypravili s celou rodinou, bohatší tentokrát o významného člena, jehož skutečně hluboký 4letý zájem o archeologii a paleontologii byl zcela v souladu s tím, že jsem se sám už od minulých pobytů zajímal o to, jaký je pohled současné vědy na prehistorického obyvatele kraje bílých skal. Pražská výstava v letech 2006-2007 mě minula, důvodem byl zmíněný dnes čtyřletý archeolog (obr. 1).

Štorchovo čtivé dílo je staré více než sto let. Za tu dobu se povědomí o našich předcích podstatně změnilo. Představa Huňáče, Mamutíka, Houžňáka, Vlčího Drápa, „mimořádně nadaného“ Kopčema a dalších „pralidí“ porostlých srstí a vyrážejících kusé výkřiky „Šíp – Dráp – tam“ neodpovídá našim dnešním znalostem, v lepším

případě době mnohem starší. Homo sapiens sapiens, sídlící v dnešních Dolních Věstonicích a v Pavlově, byl člověk jako my, s našimi duševními schopnostmi i vzhledem. Dorozumíval se plynulou mluvou a chodil v šitém koženém oděvu. A co je nejdůležitější: daleko jistější než to, že „lovci mamutů“ skutečně mamuty lovili (podle některých možná jen táhli za stádem a dobýjeli na smrt vyčerpané kusy či přímo sbírali mršiny, jiní, mladší vědci však tvrdí, že tento názor zastávají staří vědátoři sedící v pracovně a bojící se psů), je skutečnost, že v období před 29 – 25 tisíci lety byla Morava světovou metropolí techniky, kultury a umění. Výzkumy posledních desetiletí prokazují, že v uvedeném období paleolitu (starší doby kamenné), zvaném gravettien, zde byly známy některé technologie, které se tak posunuly o pěkných pár tisíc let dozadu: tkaní látek, keramika, spalování černého uhlí (severní Morava, v hnědém má prvenství zatím Francie), broušení kamene aj. Výsadní postavení zde zaujímají právě lokality Dolní Věstonice a Pavlov (existuje výrok „Vysvětlete Dolní Věstonice a vysvětlíte lidstvo“!).

Moravský gravettien je komplexem vědecky zkoumaným od konce 19. století. Nálezy dnes představují nejstarší soubor pozůstatků moderního člověka. Asi nejznámějším objevem je malá keramická soška známá jako Věstonická nebo Černá venuše (nal. 1925); její rozbor je mimo rámeček tohoto článku a rubrika Zpravodaje SPŠS *Minulost techniky – Technika minulosti* by se výkladem vytrženým z dalšího kontextu mohla stát v očích čtenářů mírně pornografickou... Z našeho pohledu je podstatné, že se jedná o nejstarší známé keramické dílo na světě. Věstonická venuše je tak na začátku cesty k moderním obráběcím nástrojům, částem spalovacích motorů, umělým kloubům a dalším produktům moderní technologie. Praskliny patrně na hliněné figurce nesvědčí podle dnešního

pohledu vědců o neschopnosti tvůrce materiál vypálit, ale spíše o tom, že její odložení, možná odhození do největšího žáru bylo součástí nějakého rituálu. Dočetl jsem se o tom, že na ní byl nalezen otisk dětského prstíku. Prostě po všech stránkách tajemná žena.

Kromě slavné Venuše jsou neméně ceněnými nálezy z Věstonic maličká plochá řezba asymetrického obličejce a plastika hlavy (mamutovina) se stejnou deformací nalezené blízko hrobu ženy s podobně pokřivenou tváří – asi úraz a následná obrna. Nálezy byly dány do souvislosti a zobrazení jsou pokládána za nejstarší realistický portrét („Venuše a Maska s křivou tváří“).

Vraťme se k technice. Věstoničtí „lovci mamutů“ si dokázali postavit poměrně pohodlné zimní obydlí s využitím mamutích kostí, kamenů, dřeva, proutí, stěny byly možná

omazány hlínou. Uvnitř obydlí se topilo kostmi a tukem. Podobně jako dnešní obyvatelé arktických oblastí mohli i tito lidé doma odložit oděv. Moravská naleziště poskytují informace i o otopném systému – bylo jím ohniště s popelištěm (jamkou na vyhrabaný popel) a dokonce s vyhloubenými kanálky pro přívod vzduchu. Teplo bylo někdy akumulováno v rozžhavených kamenech užívaných i pro vaření. Na severní Moravě bylo prokazatelně páleno ostravské černé uhlí.

Doplňkem obydlí mohly být i textilie. Výroba textilu v období moravského gravettien (pavlovien) je unikátním objevem starým necelých 15 let. Při studiu drobných úlomků vypálené hlíny si archeoložka O. Sofferová z Illinoiské univerzity povšimla pravidelných otisků struktury, kterou identifikovala jako nejstarší textil. Různorodost struktur nasvědčuje, že pavloviensští lovci nebyli začínajícími neuměteli, některé struktury jsou velmi jemné. Experimentální archeologie prokazuje, že surovinou byla pravděpodobně kopřivová vlákna nebo vrbové lýko. Schopnost zpracovávat rostlinná vlákna svědčí nejen o výrobě textilu, ale také o dovednosti vyrábět košíky, sítě a pasti. Zakroucená vlákna vytvořila jednoduché nitě. Zakroucením několika takových nití v opačném smyslu (tzv. skaní) vznikla „supernit“, použitelná pro tkaní na jednoduchých stávcích (obr. 2). Obrázek byl pořízen v krásném malém muzeu v Dolních Věstonicích.

Další unikátní pavlovienskou technikou bylo např. broušení kamene. Je pravdou, že uvedené techniky sloužily spíše k výrobě doplňkových předmětů, někdy rituálních či ozdobných. Jsou však dokladem tvořivosti a veliké zručnosti člověka v předzemědělském období. Mě osobně fascinují ještě dva z mnoha nálezů. Jedním z nich je vlčí kost s vruby,

kteřá mŕže patřit k dobově „vŕpočetnŕ technice“ (tzv. vrubovka), ale jeden z vŕkladŕ ji vysvŕtluje jako lunárnŕ kalendář (!). Archeolog Bohuslav Klŕma st., jedna z vŕdŕchŕ osobnostŕ vŕzkumu pravŕkŕ Moravy, urŕil jinŕ nález jako nejstaršŕ mapu (obr 4). Je-li to pravda, pak bychom mohli s trochou nadsázky posunout první pokus o technickŕ zobrazení zhruba o 20 tisíc let vzad... Řezba na mamutovinŕ mŕže totiŕ představovat sídlištŕ pod Pavlovskŕmi vrchy (obr. 3) na březích meandrŕ Dyje, dnes v tŕchto místech znectŕnŕ zahrŕvajícími umŕlŕmi nádrŕemi, nad jejichŕ hladinou smutnŕ trŕí mrtvé stromy a na dnŕ spoŕívá nejvŕznamnŕjšŕ archeologickŕ nalezištŕ z doby římskŕ v ŕeskŕch zemŕch – Mušov...

Pouŕito:

SVOBODA, J. *Œas lovcŕ*. Brno : Archeologickŕ ŕstav AV ŒR, 1999.

Foto 4: *Vŕk lovcŕ mamutŕ* (pohlednicovŕ leporelo z archeologickŕ expozice Dolnŕ Vŕstonice). Regionálnŕ muzeum v Mikulovŕ, 2008.

Foto 1-3 autor.

Josef Gruber

Publikováno ve Zpravodaji SPŠ strojnickŕ, Plzeň v zŕřŕ 2010.